

*Adam Chajewski*¹

Klub na rzecz Europy Środkowo-Wschodniej przy Uniwersytecie Warszawskim, Warszawa, Polska

Kwestia praw mniejszości polskiej na Litwie zagwarantowanych w traktacie polsko-litewskim w polityce polskiej

Przedślowie

26 kwietnia 1994 r. prezydenci Litwy i Polski – Algirdas Brazauskas i Lech Wałęsa – podpisali Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy.²

25 kwietnia 2024 r. polska posłanka do Sejmu litewskiego Rita Tamašunienė wygłosiła „Oświadczenie w związku z przypadającą 26 kwietnia 30. rocznicą zawarcia Traktatu między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską”³. Dla litewskich Polaków „Traktat ten jest symbolem niewykonanych zobowiązań”, bowiem „od 30 lat toczy się niechlubna gra polityczna, podczas której łamane są prawa mniejszości polskiej i pojawiają się inicjatywy ograniczające prawa Polaków na Litwie, co stoi w jawnej sprzeczności z art. 13–17 Traktatu między Polską a Litwą, które jasno określają prawa i obowiązki państw” stron.

25 kwietnia 2024 r. Rada Samorządu Rejonu Trockiego podjęła decyzję o tym, że „Gimnazjum im. Longina Komołowskiego ma zostać zdegradowane do poziomu szkoły podstawowej i stanie się

¹ <https://orcid.org/0009-0003-5038-6837>

² Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy, sporządzony w Wilnie dnia 26 kwietnia 1994 r., Dz.U. 1995., nr 15, poz. 71, <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19950150071> [dostęp: 28.06.2024].

³ Tamašunienė Rita, *Jest symbolem niewykonanych zobowiązań*, 2024.04.26, <https://124.lt/pl/polityka/item/403771-oswiadczenie-w-sejmie>, [dostęp: 28.06.2024].

filią oddalonego o ok. 20 km Gimnazjum im. Henryka Sienkiewicza w Landwarowie⁴.

Przedstawione powyżej wydarzenia tworzą sytuację modelową dla stosunków polsko-litewskich oraz dla polskiej polityki wobec Polaków na Litwie. W podpisanym 26 kwietnia 1994 r. Traktacie obie umawiające się strony gwarantowały Polakom szeroki, choć nie do końca satysfakcjonujący, katalog praw. Od samego początku katalog ten budził wątpliwości. Już 6 lipca 1994 r., „w trakcie pierwszego czytania rządowego projektu ustawy o ratyfikacji Traktatu”, poseł PSL Adam Dobroński „wyraził wątpliwość co do pewnej ogólnikowości Traktatu w niektórych kwestiach.”⁵ Również 8 września 1994 r., w trakcie rozpatrywania projektu ustawy o ratyfikacji Traktatu przez Komisję sejmową, zgłaszano wątpliwości co do zakresu wynegocjowanych praw, oraz do posunięć litewskich władz⁶.

Takich, jak sygnalizowane w tamtej debacie, posunięć litewskich władz, było tak wiele, że nie ma najmniejszej wątpliwości, że prawa Polaków na Litwie były i są systematycznie i konsekwentnie łamane. Jest na ten temat wiele raportów, oświadczeń, stanowisk, protestów, informacji, apeli. Każdy kto temu twierdzeniu zaprzecza, kieruje się wyraźnie złą wolą.

Te, naruszające gwarantowane w Traktacie prawa Polaków działania władz litewskich nie spotkały się ze przeciwdziałaniem władz polskich, innym niż werbalne. Najadekwatniej określa to fraza: „Słowa..., słowa..., słowa...”⁷.

Była i jest to rutynowa postawa polskich władz, które uważały, że za realizację gwarantowanych Traktatem praw Polaków

⁴ *Kolejna polska szkoła w rejonie trockim ma być zreorganizowana*, 25.04.2024, <https://124.lt/pl/polityka/item/403694-rada-troki> [dostęp: 28.06.2024].

⁵ Dyskusja w Sejmie RP nad rządowym projektem ustawy o ratyfikacji Traktatu [...], 08.09.1994, s. 4, https://www.pogon.lt/docs/LT_ratyfikacja.pdf [dostęp: 28.06.2024].

⁶ Tamże, s. 5 [poseł Stanisław Wójcik /PSL], s. 6. [poseł Wojciech Lamentowicz /UP].

⁷ Shakespeare William, *Hamlet*, akt II, sc. 2.

odpowiadają wyłącznie władze litewskie. To fałszywa narracja. Nigdzie w Traktacie nie jest zapisane, że Litwa wyliczone w nim prawa gwarantuje Polakom na Litwie, a Polska Litwinom w Polsce. W Traktacie napisane jest, że Układające się Strony zobowiązują się do..., potwierdzają..., oświadczają..., rozważą..., zapewnią, powstrzymają się... Z powyższego wynika, że przysługujące Polakom prawa są im w Traktacie gwarantowane przez obie strony. To znaczy, że Litwa ma te prawa Polakom zapewnić, a Polska, w przypadku litewskiej obstrukcji, realizację tych praw wymusić.

Już wkrótce po podpisaniu Traktatu polsko-litewskiego litewskich ekscesów wymierzonych w prawa litewskich Polaków – które to działania rutynowo nie spotykały się ze skuteczną reakcją strony polskiej – było tak wiele, że na przełomie lat 1994–1995 lub w r. 1995 Polacy litewscy opowiadali tragiczny w swej wymowie niby dowcip: „Wszystkie znaki na niebie i ziemi wskazują, że 26 kwietnia 1994 r., oprócz Traktatu polsko-litewskiego, Polska podpisała Tajny Protokół Dodatkowy, w którym zobowiązała się ignorować gwarantowane w Traktacie prawa Polaków”.

W sytuacji, kiedy nabrzmiała w stosunkach polsko-litewskich kwestia pisowni polskich imion i nazwisk na Litwie została szczegółowo omówiona⁸, niech modelowym przykładem reakcji (raczej jej braku) na łamanie przez władze litewskie praw Polaków, zagwarantowanych przez postanowienia Traktatu polsko-litewskiego, będzie związanie polskiego szkolnictwa na Litwie.

Polskie szkolnictwo na Litwie

Formalnie sytuację polskiego szkolnictwa określają umowy międzynarodowe, w tym Traktat polsko-litewski, w którym obie umawiające się strony solidarnie gwarantowały wzajemnym mniejszościom stosunkowo szeroki katalog praw. Faktycznie „praktyka

⁸ Chajewski Adam, *Kwestia pisowni polskich nazwisk na Litwie w polityce polskiej*, [w:] red. naukowa Wojciecha Lisa, *Kultura Polska na Litwie*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2021, s. 203–246.

funkcjonowania polskiej oświaty na Litwie to działanie w warunkach permanentnego stanu wojennego. To znaczy w warunkach ciągłego merytorycznego i propagandowego ataku. Ataku, któremu nauczyciele polskich szkół i ich stowarzyszenia muszą dawać odpór, zamiast poświęcać się swoim podstawowym obowiązkom – uczeniu i wychowywaniu młodzieży”⁹. Polska temu permanentnemu atakowi przyglądała się ze stoickim spokojem, reagując tylko w przypadku szczególnie drastycznych. Przy czym ta reakcja to były „słowa..., słowa..., słowa...” i nic poza tym.

Casus Zigmasa Zinkevičiusa

Istotnym elementem litewskiego ataku na polskie szkolnictwo był program budowy alternatywnego litewskojęzycznego szkolnictwa w miejscowościach zdominowanych przez Polaków.

Ideologiczne uzasadnienie tego programu dał ówczesny minister oświaty i nauki Zigmās Zinkevičius w ogłoszonym 17 grudnia 1996 r. w gazecie „Valstiečių laikraštis”, a przedrukowanym przez „Naszą Gazetę”, znamienne zatytułowanym wywiadzie: „Szkoła musi być narodowa, litewska”¹⁰. I właśnie ten wywiad spowodował, że wzmiankowane wyżej „słowa..., słowa..., słowa...” wybrzmiały z całą mocą, i to z polskich ław parlamentarnych.

Wśród licznych, bulwersujących wypowiedzi Zigmāsa Zinkevičiusa, szczególnie złowrogo zabrzmiała deklaracja: „Powień wprost [...] we wszystkich szkołach państwowych nauczanie musi się odbywać w języku państwowym. Jak to jest na całym świecie”.

Ta i podobne bulwersujące wypowiedzi zostały przez stronę polską zlekceważone. Oto 10 stycznia 1997 r., w trakcie sejmowej dyskusji nad informacją ministra spraw zagranicznych o przypadkach

⁹ Chajewski Adam, *Alarm dla szkolnictwa polskiego na Litwie*, [w:] red. Małgorzata Głowacka-Grajper, Robert Wszyński, *Polska inteligencja na Wschodzie. Teraźniejszość i perspektywy*, Wydawnictwo ProLog, Warszawa 2011, s. 98., s. 101.

¹⁰ Zinkevičius Zigmās, *Mokykla bus tautinė, lietuviška!*, „Valstiečių laikraštis”, nr 99, 8, 17.12.1996, *Szkoła musi być narodowa, litewska*, „Nasza Gazeta” nr 2, 9–15.01.1997, s. 5.

nieprzestrzegania Traktatu polsko-litewskiego przez stronę litewską¹¹, polscy posłowie starali się dowiedzieć, że litewski rząd nie ma nic wspólnego z wypowiedziami swego ministra¹². Ich wagę bagatelizowali, określając je jako bezmyślne, głupie, aroganckie, nieodpowiedzialne..., zamiast ten oczywisty skandal nazwać po imieniu i zażądać dymisji ministra – szowinisty.

Wkrótce potem prezydenci Polski i Litwy oświadczyli, „że w dziedzinie realizacji praw mniejszości narodowych «podstawowe problemy zostały już rozwiązane»”¹³. 19 czerwca 1997 r. Prezydentom odpowiedzieli polscy posłowie do Sejmu litewskiego Jan Sienkiewicz i Jan Mincewicz. „Co się tyczy [...] Polaków na Litwie – powiedzieli – na podobne stwierdzenie jest jeszcze zbyt wczesnie”. M. in. dlatego, że „w dziedzinie ustawodawczej, a przede wszystkim w praktycznych działaniach władz Państwa Litewskiego widoczne są ewidentne tendencje asymilacyjne. W formie najbardziej dosadnej występują one w polityce oświatowej Rządu Litewskiego. Język polski jest konsekwentnie wypierany ze szkolnictwa i zastępowany językiem państwowym”¹⁴.

Matura z języka polskiego

11 grudnia 1998 r. minister Oświaty i Nauki RL Kornelijus Platelis podpisał rozporządzenie ustalające, że egzamin maturalny z języka polskiego nie jest obowiązkowy¹⁵. W odpowiedzi Polacy zaczęli zbierać podpisy pod protestem. 9 lutego 1999 r. przekazano

¹¹ Informacja „ministra spraw zagranicznych Pana Dariusza Rosatiego..., „Nasza Gazeta”, 6–12.02.1997, s. 8.

¹² *Dyskusja w Sejmie RP nad informacją „ministra spraw zagranicznych Pana Dariusza Rosatiego ...*, 10.01.1997, „Nasza Gazeta”, 13–19.02.1997, s. 8, 20–26.02.1997, s. 8, 27.02–6.03.1997, s. 8.

¹³ *Oświadczenie Prasowe* [Sienkiewicz Jan, Mincewicz Jan], „Nasza Gazeta” nr 26, 26.05–02.07.1997, s. 1.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ Vebrate Valva, *Wiceminister odpowiada*, „Nasza Gazeta” nr 6, 4–10.02.1999, s. 1.

do kancelarii sejmu protest sygnowany 24 773 podpisami¹⁶. Przy czym nie był to protest dla protestu. Dopóki egzamin ten był obowiązkowy, liczył się do średniej maturalnej. A nie posiadający odpowiednio wysokiej średniej musieli za studia płacić. Młodzież polska generalnie do matury z języka polskiego przystępowała. Był to dla nich punkt honoru. Tyle, że musiała przygotowywać się do matury z jednego przedmiotu więcej niż młodzież litewska. Była to oczywista dyskryminacja młodych Polaków pogarszająca ich życiowe szanse.

W tym przypadku, był to swoisty ewenement, polskie władze zareagowały. W sprawie matur interweniował prezydent Aleksander Kwaśniewski. W swojej interwencji kwestię matur połączył z konfliktem o strażnicę w Puńsku¹⁷, zapowiedziawszy, „że w Puńsku strażnicy nie będzie. W zamian uzyskał zapewnienie prezydenta Litwy, że, być może, od 1 września 1999 r. zostanie przywrócona matura z języka polskiego w szkołach polskich¹⁸”. I rzeczywiście... obowiązkowa matura z języka polskiego została przywrócona. Tyle, że po 25 latach od obietnicy prezydenta Kwaśniewskiego i po 20 latach od likwidacji strażnicy w Puńsku. 18 czerwca 2024 r. 778 uczniów szkół z polskim językiem nauczania przystąpiło wreszcie do państwowego egzaminu dojrzałości z języka ojczystego i literatury¹⁹. To drastyczny przykład braku sprawczości polskiej polityki odnośnie praw gwarantowanych przez Polskę litewskim Polakom w Traktacie Polsko-litewskim.

¹⁶ (rm) [Maciejkianiec Ryszard?], *24 tysiące głosuje za polski język*, „Nasza Gazeta”, nr 7, 18–24.02.1999, s. 1.

¹⁷ Komisja Mniejszości Narodowych i Etnicznych, 26.05.1999, Biuletyn nr 1621/III, <https://orka.sejm.gov.pl/Biuletyn.nsf/0/5EE19A60D5A31954C-1256B730036D14F?OpenDocument> [dostęp: 28.06.2024].

¹⁸ Korowajczyk Władysław, *Gdzie leży Puńsk?*, „Nasza Gazeta” nr 12, 18–24.03.1998, s. 9.

¹⁹ Pieszko Anna, *Maturzyści po raz pierwszy składali państwowy egzamin z polskiego*, 20.06.2024, <https://kurierwilenski.lt/2024/06/20/maturzysci-po-raz-pierwszy-skladali-panstwowy-egzamin-z-polskiego/> [dostęp: 28.06.2024].

Strajk szkolny na Wileńszczyźnie

17 marca 2011 r. Sejm litewski uchwalił Ustawę o oświacie. Radykałnie pogarszała ona sytuację polskiego szkolnictwa. Uchwalił ją mimo sprzeciwów litewskich Polaków²⁰, w szczególności:

- setek pism i apeli skierowanych do najwyższych władz Litwy;
- 60 tysięcy podpisów zebranych w proteście przeciw nowej ustawie.

Jeśli chodzi o stanowisko polskich władz, to generalnie sprowadzało się ono do wypowiedzi wyrażających rozczarowanie. Nie ma tu miejsca, by je przytaczać, może poza jedną, wręcz kuriozalną, a mianowicie: Przewodniczący Komisji Spraw Zagranicznych Sejmu RP Andrzej Halicki powiedział: „Sama ustawa o oświacie jest wewnętrzną sprawą Litwy, którą powinny się zająć władze litewskie w dialogu z zaniepokojonymi środowiskami polskimi. Strajk szkolny jest formą obrony przed tą ustawą. Ze strony Polski było wiele interwencji, ale powtarzam – to nie my decydujemy o litewskich ustawach. Możemy natomiast dawać przykład w postaci dobrej współpracy i wspierania środowisk litewskich w naszym kraju”²¹.

Czyli znowu żadnych realnych działań tylko „słowa..., słowa..., słowa...” i co najwyżej kuriozalne propozycje.

Odpowiedzią na litewskie szykany oświatowe był strajk szkolny. Rozpoczęty 1 września 1911 r. strajk szerzył się jak burza. Dn. 2 września „do szkół polskich na Litwie nie przyszło blisko 90 proc. uczniów. [...] Strajk objął około 70 ze 100”²² polskich szkół. Rozszerzający się strajk „postawił władze litewskie w sytuacji prawie beznadziejnej. Na przerwanie strajku nie mogły liczyć. Próba

²⁰ *Rezolucja akcji protestacyjnej*, 02.09.2011, <https://kurierwilenski.lt/2011/09/03/rezolucja-akcji-protestacyjnej/> [dostęp: 28.06.2024].

²¹ Kościański Piotr, Mickiewicz Robert, *Strajk szkolny Polaków na Litwie*, 03.09.2011, <https://www.rp.pl/swiat/art6517461-strajk-szkolny-polakow-na-litwie> [dostęp: 28.6.2024].

²² Mickiewicz Robert, *Polskie szkoły na Litwie rozpoczęły strajk*, 2.9.2011, <https://kurierwilenski.lt/2011/09/02/polskie-szkoly-na-litwie-rozpozczely-strajk/> [dostęp: 28.06.2024].

jego przeczekania gwarantowała ogromne straty wizerunkowe. Próba zdławienia siłą, w XXI wieku, w Unii Europejskiej, nie wchodziła w grę. Prędzej czy później Litwini musieliby pójść na znaczące ustępstwa²³.

I wtedy koło ratunkowe litewskim władzom rzucił premier Rzeczypospolitej Donald Tusk. Do tej pory ignorujący konflikt wywołany litewską reformą oświaty, 4 września pojawił się na Litwie²⁴. W Połędzie spotkał się z premierem Andriusem Kubiliusem, następnie przyleciał do Wilna – „i w okolicznościach wyjątkowych, bo w trakcie Mszy Świętej, na stopniach ołtarza kościoła świętej Teresy, a więc w przytomności Pani Ostrobramskiej – obiecał Polakom, że problem będzie rozwiązany, w trakcie wspólnych, polsko-litewskich rozmów”. W ten sposób zmusił Polaków do zakończenia strajku.

Na portalu Wilnoteka.lt²⁵ można się zapoznać z relacją z wystąpienia Tuska w kościele św. Teresy oraz ze spotkania z Polakami pod Ostrą Bramą oraz odsłuchać trzy nagrania video. Na jednym z nich Tusk zapytany przez wiceprezesa ZPL Stanisława Pieszkę: „Czy Premier nie zostanie oszukany?”, odpowiedział: „Jestem Kaszubem, mnie nie oszukają”. Po czym pan Premier wyjechał do Warszawy, zaś rozmowy polsko-litewskie skończyły się jak zwykle, czyli spektakularnym fiaskiem²⁶. „Po trzymiesięcznej pracy zespołu i pięciu spotkaniach [...] komisja dwustronna nie osiągnęła

²³ Chajewski Adam, „*Blaski*” i „*cienie*” polskiej polityki „*blisko*” wschodniej”, „*Polityka Polska*” nr 4(24), IV/2017, s. 131.

²⁴ Wojniłło Walenty, *Premier Tusk w Ostrej Bramie*, 4.9.2011, <http://www.wilnoteka.lt/video/premier-tusk-w-ostrej-bramie> [dostęp: 28.06.2024].

²⁵ Wojniłło Walenty, *Premier Tusk...*

²⁶ Hyndle-Hussein Joanna, *Fiasko litewsko-polskich negocjacji w sprawie zmian w ustawie o oświacie*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2011-12-07/fiasko-litewsko-polskich-negocjacji-w-sprawie-zmian-w-ustawie-o> [dostęp: 28.06.2024].

porozumienia co do oceny skutków reformy”²⁷. I zakończyła swoje prace.

Na tę oczywistą złą wolę strony litewskiej sabotującej prace Zespołu Ekspertów Donald Tusk zareagował wysyłając list do litewskiego premiera, w którym napisał: „W naszej opinii dotychczasowe rezultaty pracy zespołu ekspertów ds. edukacji trudno niestety nazwać satysfakcjonującymi”²⁸. Nie zdobył się natomiast na wytłumaczenie się przed litewskimi Polakami z niedotrzymania składowanych im w Ostrej Bramie obietnic. Trzeba zauważyć, że tym razem nie były to tylko „słowa..., słowa..., słowa...”. Były to konkretne działania. Tyle, że działając w opisany sposób polski premier co najmniej ułatwił, a raczej umożliwił, przeforsowanie przez litewskie władze niekorzystnej dla Polaków reformy. I na pewno nie były to działania podjęte w duchu poczucia odpowiedzialności za losy oświaty polskiej na Litwie.

Likwidacja polskiego szkolnictwa w rejonie trockim

Atak na polskie szkolnictwo prowadzony jest dwutorowo. Obok ataku na program prowadzona jest akcja likwidacji konkretnych szkół. Na przykład w r. 2022 litewskie władze prowadziły „bezpardonowe działania, których celem jest zlikwidowanie bądź zdegradowanie do niższego szczebla kilkunastu szkół polskich w rejonach wileńskim, solecznickim i trockim”²⁹. Szczególnie drastyczna jest sytuacja w rejonie trockim³⁰. Depopulację i depolonizację Litwy przetrwało tam cztery polskie szkoły. Tymczasem tamtejszy

²⁷ Kuzborska Elżbieta, *Wyzwania dla oświaty mniejszości narodowych w państwach bałtyckich*, „Rocznik SNPL”, r. 2017, t. 17, Wilno, Litwa, s. 169.

²⁸ *Krytyczny list Tuska do premiera Litwy*, 22.11.2011, <https://tvn24.pl/swiat/krytyczny-list-tuska-do-premiera-litwy-ra191572-ls3531684> [dostęp: 28.06.2024].

²⁹ *Waldemar Tomaszewski w Senacie RP*, 2022.10.13, <http://www.awpl.lt/?-p=25944> [dostęp: 28.06.2024].

³⁰ Mickiewicz Robert, *Szkolnictwo polskie w rejonie trockim wczoraj, dziś i jutro*, „Nasza Gazeta”, nr 7 (496)/2001, <https://archiwum2000.tripod.com/496/troki.html> [dostęp: 28.06.2024].

samorząd w 2021 r. zapowiedział, a 31 marca 2022 r. zdecydował o „przeprowadzeniu reorganizacji dwóch polskich szkół”. Radni postanowili, „że Szkoła Podstawowa im. Andrzeja Stelmachowskiego w Starych Trokach i Gimnazjum im. Longina Komołowskiego w Połukniu zostaną przekształcone w filie innych szkół³¹”.

Przy czym to nie pierwsze takie działanie, lecz recydywa. Nie sięgając zbyt daleko w przeszłość, pomysły likwidacyjne trocki samorząd forsował już wcześniej, np. w latach: 2001, 2009, 2013, 2014, 2015. Ambitniejszy program, dotyczący nie jednej, ale dwóch szkół, władze rejonu trockiego realizują obecnie. Notabene: co do samej procedury, to zwykle zaczynało się od przekształcenia samodzielnej jednostki w filię, a kończyło na likwidacji placówki³².

Decyzja trockiego samorządu wywołała protesty rodziców i polskich radnych. Protesty te wsparła społeczność polska na Litwie. W szczególności przedstawiciele likwidowanych szkół skierowali skargę do Wileńskiego Okręgowego Sądu Administracyjnego. I oto niespodziewanie Sąd przychylił się do skargi szkół. „Decyzja Okręgowego Sądu Administracyjnego w Wilnie z dnia 4 maja br. Zawieszająca decyzję o reorganizacji dwóch szkół polskich w rejonie trockim, otwiera dalszą przestrzeń do kontynuacji polsko-litewskiego dialogu w zakresie zagwarantowania mniejszości polskiej dostępu do szkolnictwa w języku narodowym i funkcjonowania polskiej oświaty” entuzjasmowała się sejmowa Komisja Łączności z Polakami za Granicą³³. Tyle, że nic pozytywnego z tego nie

³¹ *Bolesna decyzja Samorządu trockiego o reorganizacji dwóch polskich szkół w rejonie*, 1.04.2022, <https://www.efhr.eu/2022/04/01/bolesna-decyzja-samorządu-trockiego-o-reorganizacji-dwoch-polskich-szkol-w-rejonie/> [dostęp: 28.06.2024].

³² To choćby przypadek „innych szkół w rejonie trockim – np. szkół w Międzyrzeczu i Świętnikach dołączonych do szkoły w Trokach, które po roku przestały istnieć”; patrz: *Polskie szkoły z rejonu trockiego wciąż walczą o przetrwanie*, 24.03.2022, <https://wilno.tvp.pl/59229657/polskie-szkoly-z-rejonu-trockiego-wciaz-walcza-o-przetrwanie> [dostęp: 28.06.2024].

³³ *Polska komisja sejmowa apeluje o zachowanie polskich szkół w rejonie trockim*, 13.05.2022, <https://kurierwilenski.lt/2022/05/13/polska-komisja-sejmowa-apeluje-o->

wynikło. Władze rejonu trockiego wyrokami jakiegoś tam sądu się nie przejęły.

Ostatecznie na początku września 2022 r., „w polskim Gimnazjum im. Longina Komołowskiego w Połukniu [...] zostały zlikwidowane starsze klasy. Uczniowie klas jedenastej i dwunastej zostali skreśleni z rejestru szkolnego”³⁴.

Kwestia zwijania szkolnictwa w rejonie trockim pojawiła się w rozmowie ministra Przemysława Czarnka z jego litewskim odpowiednikiem Jurgitą Šiugždinienė w dn. 16 września 2022 r. Po rozmowie Czarnek oświadczył, że „uczniowie Gimnazjum im. Longina Komołowskiego w Połukniu w rejonie trockim natychmiast powinni być ponownie zarejestrowani w systemie edukacyjnym”³⁵. Co więcej, powiedział, że „minister oświaty Litwy zobowiązała się do natychmiastowego działania w tej kwestii.” Tyle, że były to tylko „słowa..., słowa..., słowa...”.

21 października 2022 r. rejon trocki odwiedził wiceminister Tomasz Rzymkowski. Podsumowując swoje spotkania „wiceminister powiedział: [...], że «jeszcze wszystko przed nami», a sytuacja rozstrzygnie się w ciągu najbliższych dni”³⁶. I rzeczywiście, nie minął tydzień i sytuacja się rozstrzygnęła. 28 października dyrekcja szkoły w Połukniu „została zmuszona do skreślenia dzieci z rejestru szkolnego”³⁷. Na tę decyzję zareagował Tomasz Rzymkowski. W dn. 31 października 2022 r. oświadczył: „Absolutnie nie możemy

zachowanie-polskich-szkol-w-rejonie-trockim-decyzja-sadu-otwiera-przestrzen-do-kontynuacji-dialogu/ [dostęp: 28.06.2024].

³⁴ *Polski minister mocno wstawił się za dziećmi polskimi na Wileńszczyźnie*, 17.9.2022, <http://124.lt/pl/polityka/item/379608-polski-minister-mocno-wstawił-sie-za-dziecmi-polskimi-z-poluknia> [dostęp: 28.06.2024].

³⁵ Tamże.

³⁶ *Wizyta wiceministra edukacji RP Tomasza Rzymkowskiego w Połukniu i Trokach*, 21.10.2022, <https://124.lt/pl/oswiata/item/381004-wizyta-wiceministra-edukacji-rp-tomasza-rzymkowskiego-w-polukniu-i-trokach> [dostęp: 28.06.2024].

³⁷ *Polska szkoła w Połukniu zmuszona do skreślenia z rejestru uczniów klas 11 i 12*, 27.20.2022, <http://wilnoteka.lt/artukul/polska-szkola-w-polukniu-zmuszona-do-skreslenia-z-rejestru-uczniow-klas-11-i-12> [dostęp: 28.06.2024].

się zgodzić na likwidację polskiej szkoły w Połukniu. [...] Niestety, po raz kolejny strona litewska wykazuje wiarołomność”³⁸. Następnie stwierdził, „że litewskim politykom zależy przede wszystkim na tym, »żeby nie było żadnych szkół mniejszości narodowych na Litwie«.”

Należy zaznaczyć, że różni polscy oficjele swoimi wypowiedziami dawali litewskim Polakom złudne nadzieje, na przykład:

- Polsko-Litewska Grupa Parlamentarna: „Należy robić wszystko, aby zachować te szkoły”³⁹;
- wiceminister Paweł Jabłoński: „Mamy nadzieję, że w aktualnej sytuacji stosunków polsko-litewskich ten problem da się rozwiązać permanentnie”⁴⁰;
- wiceminister Paweł Przydacz: „Sprawa zostanie rozwiązana w porozumieniu z litewskim rządem i tamtejszą polską społecznością”⁴¹.

Były to, jak zwykle tylko „słowa..., słowa..., słowa...”

Niestety, wszystkie powyższe zabiegi i zapewnienia strony polskiej nie przyniosły pozytywnego rezultatu. Jak napisano na początku, 25 kwietnia 2024 r. Samorząd Trocki zdecydował o degradacji szkoły w Połukniu do poziomu podstawowej i uczynieniu z niej filii gimnazjum w Landwarowie.

³⁸ *Polska: Nie ma zgody na likwidację polskiej szkoły na Litwie*, 31.10.2022, <https://124.lt/pl/polityka/item/381381-rzymkowski-nie-ma-zgody-na-likwidacje-polskiej-szkoly-na-litwie-niestety-po-raz-kolejny-strona-litewska-wykazuje-wiarolomnosc> [dostęp: 28.06.2024].

³⁹ Adamowicz Honorata, *Delegacja Polsko-Litewskiej Grupy Parlamentarnej*, 04.08.2022, <https://kurierwilenski.lt/2022/08/04/delegacja-polsko-litewskiej-grupy-parlamentarnej-gimnazjum-w-polukniu-i-szkola-w-starych-tro-kach-powinny-byc-zachowane/> [dostęp: 28.06.2024].

⁴⁰ *Polskie gimnazjum na Litwie może zostać zlikwidowane*, 2.9.2022, <https://polskie-radio24.pl/artykul/3029946,polskie-gimnazjum-na-litwie-moze-zostac-zlikwidowane-wiceszef-msz-to-powazna-sprawa-prowadzimy-rozmowy> [dostęp: 28.06.2024].

⁴¹ *Polskiej szkole na Litwie grozi likwidacja?*, 1.9.2022, <https://polskieradio24.pl/artykul/3029326,polskiej-szkole-na-litwie-grozi-likwidacja-marcin-przydacz-sprawa-zostanie-rozwiazana> [dostęp: 28.06.2024].

Traktat polsko-litewski sobie a polska polityk sobie

Incydent toruński

Analizując całokształt polskiej polityki wobec Litwy można zauważyć zaskakującą prawidłowość. Otóż w konfliktach dotyczących dyskryminacji Polaków na Litwie, politycy polscy zasadniczo nie odwoływali się do Traktatu polsko-litewskiego. Co więcej, byli tacy, którzy takie odwołania traktowali jako swoisty *casus belli*. Przykładem takiej postawy jest tzw. incydent toruński⁴². Miał on miejsce 28 kwietnia 2018 r. w trakcie obrad Forum Polonijnego w Toruniu. Uczestnicząca w nim przewodnicząca Forum Rodziców Szkół Polskich Rejonu Solecznickiego Renata Cytacka stwierdziła, że „strona litewska «notorycznie» łamie zapisy polsko-litewskiego Traktatu [...] w zakresie praw mniejszości narodowych. Domagała się od władz Polski «monitoringu» jego przestrzegania przez stroną litewską”. Obecny na obradach marszałek senatu Stanisław Karczewski, słysząc odwołanie do Traktatu, wpadł w furję i zarzucił Renacie Cytackiej podżeganie do wojny z Litwą mówiąc: „Możemy się obrazić, możemy wypowiedzieć wojnę Litwie. Tego nie zrobimy, to panią zapewniam, bo chcemy pokoju na świecie i w Europie, i tego nie zrobimy”⁴³.

Deklaracja prezydenta Andrzeja Dudy

Nieodwoływanie się do zapisów Traktatu polsko-litewskiego, odnoszących się do praw mniejszości przez polityków polskich dowodzi, że dokument ten, odnośnie tych praw jest martwy. Jego zgon ogłosił publicznie prezydent Andrzej Duda w dn. 17 lutego 2018 r. w Wilnie. Podczas konferencji prasowej powiedział: „No,

⁴² Kazimierzczak Karol, *Znana polska działaczka z Wileńszczyzny celem ataku marszałka Senatu RP* [+ Video], <https://kresy.pl/wydarzenia/kresy/znana-pol-ska-dzialaczka-z-wilenszczyzny-celem-ataku-marszalka-senatu-rp-video/> [dostęp: 28.06.2024].

⁴³ Nagranie tego incydentu można odsłuchać na youtube pod linkiem [yo-tube.com/faceb00k.com/propatria.lt/kresy.pl](https://www.youtube.com/faceb00k.com/propatria.lt/kresy.pl) ???

proszę państwa, powiedzmy sobie otwarcie – niektóre oczekiwania są trochę zbyt wygórowane i to każdy rozumie, i w pewnych aspektach musimy to zrozumieć”⁴⁴. Nie ujawnił przy tym, ani wtedy, ani później, o jakie oczekiwania chodzi. Ponieważ litewscy Polacy, w swoich postulatach raczej nie wychodzą poza zapisy Traktatu, deklaracja Prezydenta oznacza, że Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską przestał być dla polityki polskiej wiążący, przynajmniej w odniesieniu do praw Polaków. A więc jest martwy.

Audyt realizacji Traktatu Polsko-litewskiego odnośnie praw mniejszości

W dn. 12 lutego 2020 r. reprezentant litewskich Polaków, w trakcie posiedzenia sejmowej Komisji Łączności z Polakami za Granicą, zgłosił następujący postulat. „Zgłaszałem go już – mówił – tyle, że w kularowych rozmowach przewodniczącemu Komisji panu Michałowi Dworczykowi po posiedzeniu Komisji 28 stycznia 2016 r. i pani przewodniczącej Annie Schmidt-Rodziewicz po posiedzeniu Komisji 13 września 2017 r. Zgłaszam go po raz trzeci, tu na forum tej Komisji. Postuluję by szanowna Komisja, może razem z Komisją Mniejszości Narodowych i Etnicznych zwróciła się do odpowiednich komisji litewskiego sejmiku, o wspólne przeprowadzenie audytu realizacji postanowień traktatu polsko-litewskiego w odniesieniu do Litwinów w Polsce i Polaków na Litwie. W razie stwierdzenia jakichkolwiek uchybień, opracowała mapy drogowe ich usunięcia”. Inaczej – mówił – „To, co tu czynimy, będą tylko słowa, słowa, słowa i nic poza tym”⁴⁵.

Oczywiście Komisja postulowanych działań nie podjęła.

⁴⁴ Wojniłło Walenty, *Niektóre oczekiwania są zbyt wygórowane...*, 17.02.2018., <http://www.wilnoteka.lt/artukul/niektore-oczekiwania-sa-zbyt-wygorowane> [dostęp: 28.06.2024].

⁴⁵ Zapis przebiegu posiedzenia Komisji Łączności z Polakami za Granicą, 12.02.2020, Wystąpienie Adama Chajewskiego, <https://www.sejm.gov.pl/-sejm9.nsf/biuletyn.xsp?documentId=DE9CBCEC21C5610CC1258519-004F3B20> [dostęp: 28.06.2024].

Konkluzja

Problem polskiej polityki nie polega na tym, że nie odwołuje się do Traktatu z Litwą. Problem polega na tym, że polityka polska realnie nie zabiega o prawa Polaków. To, co polityka polska czyni, to są wypowiedzi, czy to wygłaszane w przestrzeń medialną, czy to kierowane do litewskich osobistości, w których formalnie protestując przeciwko dyskryminacji Polaków, jednocześnie zapewnia, że takie postępowanie władz litewskich nie będzie miało wpływu na polsko-litewskie strategiczne partnerstwo⁴⁶. Zamiast, wobec braku rezultatów tych protestów, odwołać się do prawa międzynarodowego, np. do Konwencji Wiedeńskiej o prawie Traktatów.

Takie postępowanie wynika z tego, że kwestia przetrwania Polaków na Wschodzie, nie tylko nie jest dla polityki polskiej żadnym priorytetem, ale jest kłopotliwym obciążeniem. W związku z tym wobec Polaków na Wschodzie Polska prowadzi politykę pozorów. Zasadne wydaje się być twierdzenie, że polskie władze w kwestiach praw Polaków wypracowały doktrynę bezradności, którą konsekwentnie się kierują. Nie tylko w odniesieniu do Traktatu z Litwą. Niech za uzasadnienie powyższego twierdzenia posłużą rozważania Katarzyny Wójcik na temat ochrony mniejszości w traktatach dwustronnych zawartych przez Polskę. Przeanalizowała ona 14 takich traktatów. W konkluzji napisała: „Nawet najbardziej korzystne uregulowania traktatowe nie oznaczają w praktyce faktycznej równości i skuteczności ochrony mniejszości. Ilustracją dla tego wniosku stanowi przykład mniejszości Polskiej. Wyrażanie i rozwijanie jej odrębności narodowej napotyka największe trudności

⁴⁶ Chajewski Adam, *Zgoda na dyskryminacje Polaków na Litwie podstawą strategicznego sojuszu Polski i Litwy*, Referat wygłoszony na sesji naukowej: „Kresy. Historia i teraźniejszość”, 5.08.2015, Sejm RP, https://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/transmisje_arch.xsp/transmisje_arch?unid=7275396CBF129C70C1257E82004888CB&page=2 [transmisja video i audio, dostęp: 28.06.2024].

właśnie w tych państwach, które zagwarantowały jej w traktatach dwustronnych najwyższy poziom ochrony”⁴⁷.

PODSUMOWUJĄC: w trakcie minionych trzydziestu lat od podpisania Traktatu między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy polityka polska nie podjęła skutecznych działań, by zagwarantowane w Traktacie prawa litewskich Polaków zostały wprowadzone w życie.

Bibliografia

Źródła drukowane

Dyskusja w Sejmie RP nad informacją ministra spraw zagranicznych Pana Dariusza Rosatięgo [...], 10.01.1997, „Nasza Gazeta”, nr?, 13–19.02.1997, 20–26.02.1997, 27.02–06.03.1997.

Dyskusja w Sejmie RP nad rządowym projektem ustawy o ratyfikacji Traktatu [...], 08.09.1994.

Informacja ministra spraw zagranicznych Pana Dariusza Rosatięgo [...], „Nasza Gazeta”, nr?, 6–12.02.1997.

Komisja Mniejszości Narodowych i Etnicznych, 26.05.1999, Biuletyn nr 1621/III, s.?

Oświadczenie Prasowe, [Sienkiewicz Jan, Mincewicz Jan], „Nasza Gazeta”, nr 26, 26.05.–02.07.1997

Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy, sporządzony w Wilnie dnia 26 kwietnia 1994 r., Dz.U. 1995., nr 15, poz. 71.

Opracowania

Chajewski Adam, *Alarm dla szkolnictwa polskiego na Litwie*, [w:] red. Głowacka-Grajper Małgorzata, Wyszynski Robert, *Polska inteligencja na Wschodzie. Teraźniejszość i perspektywy*, Warszawa 2011.

⁴⁷ Wójcik Katarzyna, *Ochrona mniejszości narodowych w świetle dwustronnych traktatów zawartych przez Polskę*, „Studia Iuridica Lublinensia” 14, 2010, przypis 2, s. 235, [https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Studia_Iuridica_Lublinensia-r2010-t14/Studia_Iuridica_Lublinensia-r2010-t14-s217-235/Studia_Iuridica_Lublinensia-r2010-t14-s217-235.pdf](https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Studia_Iuridica_Lublinensia/Studia_Iuridica_Lublinensia-r2010-t14/Studia_Iuridica_Lublinensia-r2010-t14-s217-235/Studia_Iuridica_Lublinensia-r2010-t14-s217-235.pdf) [dostęp: 28.06.2024].

- Chajewski Adam, „Blaski” i „cienie” polskiej polityki „blisko” wschodniej”, „Polityka Polska” nr 4(24), IV/2017.
- Chajewski Adam, *Kwestia pisowni polskich nazwisk na Litwie w polityce polskiej*, [w:] red. Lis Wojciech, *Kultura Polska na Litwie*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2021.
- Kuzborska Elżbieta, *Wyzwania dla oświaty mniejszości narodowych w państwach bałtyckich*, „Rocznik SNPL”, r. 2017, t. 17, Wilno, Litwa.
- Wójcik Katarzyna, *Ochrona mniejszości narodowych w świetle dwustronnych traktatów zawartych przez Polskę*, „Studia Iuridica Lublinensia”, 14, 2010, s.?

Materiały prasowe

- Zinkevičius Zigmantas, *Szkoła musi być narodowa, litewska*, „Nasza Gazeta”, nr 2, 9–15.01.1991.
- Vebraitė Valva, *Wiceminister odpowiada*, „Nasza Gazeta”, nr 6, 4–10.02.1999.
- (rm), *24 tysiące głosu za polski język*, „Nasza Gazeta”, nr 7, 18–24.02.1999.
- Korowajczyk Władysław, *Gdzie leży Puńsk?*, „Nasza Gazeta”, nr 12, 18–24.03.1998.

Materiały audio,video

- Zapis przebiegu posiedzenia Komisji Łączności z Polakami za Granicą, 12.02.2020. Wystąpienie Adama Chajewskiego, <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/biuletyn.xsp?documentId=DE9CBCEC21C5610CC1258519004F3B20> [dostęp: 28.06.2024].
- Zgoda na dyskryminacje Polaków na Litwie podstawą strategicznego sojuszu Polski i Litwy*, Referat Adama Chajewskiego wygłoszony na sesji naukowej: „Kresy. Historia i teraźniejszość”, 5.08.2015., Sejm RP, https://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/transmisje_arch.xsp/transmisje_arch?unid=7275396CBF129C70C1257E82004888CB&page=2, [transmisja video i audio] [dostęp: 28.06.2024].

Prasa

- „Nasza Gazeta”, 1997, 1998, 1999.
- „Valstiečių laikraštis”, 1996.

Źródła internetowe

- Adamowicz Honorata, *Delegacja Polsko-Litewskiej Grupy Parlamentarnej*, 04.08.2022, <https://kurierwilenski.lt/2022/08/04/delegacja-polsko-litewskiej-grupy-parlamentarnej-gimnazjum-w-polukniu-i-szkola-w-starych-tro-kach-powinny-byc-zachowane/> [dostęp: 28.06.2024].

- Hyndle-Hussein Joanna, *Fiasko litewsko-polskich negocjacji w sprawie zmian w ustawie o oświacie*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2011-12-07/fiasko-litewsko-polskich-negocjacji-w-sprawie-zmian-w-ustawie-o> [dostęp: 28.06.2024].
- Kazimierzczak Karol, *Znana polska działaczka z Wileńszczyzny celem ataku marszałka Senatu RP* [+ Video], <https://kresy.pl/wydarzenia/kresy/znana-polska-dzialaczka-z-wilenszczyzny-celem-ataku-marszalka-senatu-rp-video/> [dostęp: 28.06.2024].
- Kościański Piotr, Mickiewicz Robert, *Strajk szkolny Polaków na Litwie*, 03.09.2011, <https://www.rp.pl/swiat/art6517461-strajk-szkolny-polakow-na-litwie> [dostęp: 28.06.2024].
- Mickiewicz Robert, *Polskie szkoły na Litwie rozpoczęły strajk*, 02.09.2011, <https://kurierwilenski.lt/2011/09/02/polskie-szkoly-na-litwie-rozpozely-strajk/> [dostęp: 28.06.2024].
- Mickiewicz Robert, *"Szkolnictwo polskie w rejonie trockim wczoraj, dziś i jutro"*, <https://archiwum2000.tripod.com/496/troki.html> [dostęp: 28.06.2024].
- Pieszko Anna, *Maturzyści po raz pierwszy składali państwowy egzamin z polskiego*, 20.06.2024, <https://kurierwilenski.lt/2024/06/20/maturzysci-po-raz-pierwszy-skladali-panstwowy-egzamin-z-polskiego/> [dostęp: 28.06.2024].
- Tamašunienė Rita, *Jest symbolem niewykonanych zobowiązań*, 2024.04.26, <https://l24.lt/pl/polityka/item/403771-oswiadczenie-w-sejmie> [dostęp: 28.06.2024].
- Wojniłło Walenty, *Niektóre oczekiwania są zbyt wygórowane...*, 17.02.2018, <http://www.wilnoteka.lt/artukul/niektore-oczekiwania-sa-zbyt-wygorowane> [dostęp: 28.06.2024].
- Wojniłło Walenty, *Premier Tusk w Ostrej Bramie*, 04.09.2011, <http://www.wilnoteka.lt/video/premier-tusk-w-ostrej-bramie> [dostęp: 28.06.2024].
- Bolesna decyzja Samorządu trockiego o reorganizacji dwóch polskich szkół w rejonie*, 1.4.2022, <https://www.efhr.eu/2022/04/01/bolesna-decyzja-samorzadu-trockiego-o-reorganizacji-dwoch-polskich-szkol-w-rejonie/> [dostęp: 28.06.2024].
- Kolejna polska szkoła w rejonie trockim ma być zreorganizowana, 25.04.2024, <https://l24.lt/pl/polityka/item/403694-rada-troki> [dostęp: 28.06.2024].
- Krytyczny list Tuska do premiera Litwy*, 22.11.2011, <https://tvn24.pl/swiat/krytyczny-list-tuska-do-premiera-litwy-ra191572-ls3531684> [dostęp: 28.06.2024].
- Polska komisja sejmowa apeluje o zachowanie polskich szkół w rejonie trockim*, 13.05.2022., <https://kurierwilenski.lt/2022/05/13/polska-komisja-sejmowa-apeluje-o-zachowanie-polskich-szkol-w-rejonie-trockim-decyzja-sadu-otwiera-przestrzen-do-kontynuacji-dialogu/> [dostęp: 28.06.2024].

- Polska: Nie ma zgody na likwidację polskiej szkoły na Litwie*, 2022.10.31, <https://124.lt/pl/polityka/item/381381-rzymkowski-nie-ma-zgody-na-likwidacje-polskiej-szkoly-na-litwie-niestety-po-raz-kolejny-strona-litewska-wy-kazuje-wiarolomnosc> [dostęp: 28.06.2024].
- Polska szkoła w Połukniu zmuszona do skreślenia z rejestru uczniów klas 11 i 12*, 27.20.2022, <http://wilnoteka.lt/artukul/polska-szkola-w-polukniu-zmuszona-do-skreslenia-z-rejestru-uczniow-klas-11-i-12> [dostęp: 28.06.2024].
- Polski minister mocno wstawił się za dziećmi polskimi na Wileńszczyźnie*, 2022.09.17, <http://124.lt/pl/polityka/item/379608-polski-minister-mocno-wstawił-sie-za-dziecmi-polskimi-z-poluknia> [dostęp: 28.06.2024].
- Polskie gimnazjum na Litwie może zostać zlikwidowane*, 2.9.2022, <https://polskieradio24.pl/artukul/3029946,polskie-gimnazjum-na-litwie-moze-zostac-zlikwidowane-wiceszef-msz-to-powazna-sprawa-prowadzimy-rozmowy> [dostęp: 28.06.2024].
- Polskie szkoły z rejonu trockiego wciąż walczą o przetrwanie*, 24.03.2022, <https://wilno.tvp.pl/59229657/polskie-szkoly-z-rejonu-trockiego-wciaz-walcza-o-przetrwanie> [dostęp: 28.06.2024].
- Polskiej szkole na Litwie grozi likwidacja?*, 1.9.2022, <https://polskieradio24.pl/artukul/3029326,polskiej-szkole-na-litwie-grozi-likwidacja-marcin-przydacz-sprawa-zostanie-rozwiazana> [dostęp: 28.06.2024].
- Rezolucja akcji protestacyjnej*, 02.09.2011, <https://kurierwilenski.lt/2011/09/03/rezolucja-akcji-protestacyjnej/> [dostęp: 28.06.2024].
- Waldemar Tomaszewski w Senacie RP*, 2022.10.13., <http://www.awpl.lt/?p=25944> [dostęp: 28.06.2024].
- Wizyta wiceministra edukacji RP Tomasza Rzymkowskiego w Połukniu i Trokach*, 21.10.2022, <https://124.lt/pl/oswiata/item/381004-wizyta-wiceministra-edukacji-rp-tomasza-rzymkowskiego-w-polukniu-i-trokach> [dostęp: 28.06.2024].
- Zapis przebiegu posiedzenia Komisji Łączności z Polakami za Granicą*, 12.02.2020. *Wystąpienie Adama Chajewskiego*, <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/biuletyn.xsp?documentId=DE9CBCEC21C5610CC1258519004F3B20> [dostęp: 28.06.2024].

The issue of the rights of the Polish minority in Lithuania guaranteed in the Polish Lithuanian Treaty in Polish policy

Summary

On April 26th 1994 the presidents of the Republic of Poland and the Republic of Lithuania signed in Vilnius the Treaty between the Republic of Poland and the Republic of Lithuania on friendly relations and good-neighborly cooperation. The guarantees of minority rights the treaty covered, although not fully satisfactory, created hope for stopping the hostile actions aimed at the Polish minority in the Vilniaus rajonas, undertaken after the introduction of the administrative management in the Šalčininkų and Vilniaus rajonas in September 1991. Unfortunately, these hopes turned out to be in vain.

The actions of the Lithuanian authorities, contrary to the guarantees covered in the Polish Lithuanian Treaty, has not met with any, apart from verbal, objection from the part of the Polish authorities. The strongly declared Polish-Lithuanian strategic partnership has been and is built on the injustice of Lithuanian Poles.

(tł. Maria Czechowicz)

Keywords: Polish-Lithuanian Treaty, Discrimination against Poles in Lithuania, Polish policy towards violating of Poles' rights

Lenkų tautinės mažumos teisių Lietuvoje, garantuotų Lietuvos ir Lenkijos sutartimi, klausimas Lenkijos politikoje

Santrauka

1994 m. balandžio 26 d. Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos prezidentai Vilniuje pasirašė Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos sutartį dėl draugiškų santykių ir gero kaimyninio bendradarbiavimo. Sutartyje numatytos tautinių mažumų teisių garantijos, nors ir ne visiškai tenkinančios, suteikė vilties nutraukti veiksmus, nukreiptus prieš lenkų tautinę mažumą Vilniaus krašte, pradėtus įvedus administracinį valdymą Šalčininkų ir Vilniaus rajonuose 1991 m. rugsėjį. Deja, šios viltys pasirodė esančios tuščios.

Lietuvos valdžios veiksmai, prieštaraujantys Lietuvos ir Lenkijos sutartyje numatytiems garantijoms, nesulaukė jokio, išskyrus žodinio, Lenkijos valdžios pasipriešinimo. Skelbiama ir kategoriškai pabrėžiama strateginė Lietuvos ir Lenkijos partnerystė buvo ir yra kuriama lietuvių lenkų sąskaita..

Raktažodžiai: Lietuvos ir Lenkijos sutartis, lenkų diskriminacija Lietuvoje, Lenkijos politika dėl lenkų teisių pažeidimų

Kwestia praw mniejszości polskiej na Litwie zagwarantowanych w Traktacie polsko-litewskim w polityce polskiej

Streszczenie

26 kwietnia 1994 r. prezydenci Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Litewskiej podpisali w Wilnie Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy. Zawarte w Traktacie gwarancje praw mniejszości, choć nie w pełni satysfakcjonujące, stwarzały nadzieję na przerwanie wymierzonych w mniejszość polską na Wileńszczyźnie działań podjętych po wprowadzeniu administracyjnego zarządzania w rejonach sołecznickim i wileńskim we wrześniu 1991 r. Niestety, nadzieje te okazały się płonne.

Działania władz litewskich, sprzeczne z gwarancjami zawartymi w Traktacie polsko-litewskim, nie spotkały się z żadnym, poza werbalnym, sprzeciwem władz polskich. Deklarowane z całą mocą strategiczne partnerstwo polsko-litewskie budowane było i jest na krzywdzie litewskich Polaków.

Słowa kluczowe: Traktat polsko-litewski, dyskryminacja Polaków na Litwie, polityka polska wobec naruszeń praw Polaków